

Leren van pilots 'samenwerken rondom kerkbeheer'

Niet alleen, maar samen: kerkbeheer dat toekomst heeft

Samenwerken rond kerkbeheer krijgt in verschillende regio's vorm. Er lopen op dit moment tien pilots, waarvan we er drie uitlichten. Deze laten zien hoe aanpak, tempo en verdieping verschillen en wat kerkrentmeesters daarvan kunnen leren.

TEKST BERT OOMEN BEELD ISTOCK

Waarom deze drie pilots samen veel leren

De landelijke beweging naar de inzet van regionale kerkelijke bureaus helpt lokale gemeenten die dreigen vast te lopen in de uitvoering van hun beheertaken. Er is echter niet één blauwdruk. De diverse pilots laten zien dat er verschillende wegen leiden naar passende oplossingen. Initiatieven die leiden tot een effectieve samenwerking zijn maatwerktrajecten, uiteraard binnen vooraf vastgestelde kaders die speelruimte bieden. Dat blijkt uit de pilots in Eindhoven, Westerkwartier en Noord-Holland. Juist die verschillen maken duidelijk hoe je een goede basis legt en hoe je vervolgens verdieping kunt aanbrengen.

1. Regio Eindhoven – initiatief van kerkrentmeesters zelf

De aanpak: begin dichtbij en concreet

In Eindhoven namen kerkrentmeesters zelf het initiatief om met buurgemeenten te verkennen welke taken samen georganiseerd kunnen worden. De aanleiding was tweeledig: het kerkelijk bureau is met een bezetting van één medewerker kwetsbaar en verschillende gemeenten in de omgeving gaven signalen af dat toekomstbestendig kerkbeheer onder druk kwam te staan. Door vergrijzing, krimp en toenemende complexiteit kunnen zij op termijn taken niet meer zelfstandig uitvoeren. Zes gemeenten gaven aan concrete behoefte te hebben aan het overhevelen van taken. De kracht van deze aanpak is het eigenaarschap bij de colleges van kerkrentmeesters zelf. Het creëert een win-win situatie. Het kerkelijk bureau kan uitbreiden en minder kwetsbaar worden en taken kunnen uitgevoerd blijven worden. Er werd niet gestart met vooraf ontwikkelde structuur, maar met gesprekken over werkdruk, kwetsbaarheid en toekomstbestendigheid.

Al snel werd duidelijk dat er verschillen in de urgentie bestonden bij de in het vooronderzoek betrokken kerken. Een aantal gaf aan pas later te kunnen beslissen over hun participatie. De verleiding is dan om het project uit te stellen 'tot de rest volgt'. In Eindhoven is onlangs bewust gekozen om met een kleinere groep door te gaan en parallel een businesscase en plan van aanpak te ontwikkelen, met ondersteuning van VKB Kerkrentmeesters namens de landelijke projectgroep. Dat geeft focus en overzicht.

De verdieping: expliciet maken wat samenwerken vraagt

De volgende stap in Eindhoven is het concretiseren van de samenwerking door het scherp definiëren van taken die regionaal moeten worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld door het verder uitwerken van de governance (wie beslist, wie stuurt, hoe wordt verantwoording afgelegd) en het zichtbaar maken van kosten. Op deze wijze kunnen de gemeenten zich kunnen voorbereiden op de impact hiervan op hun financiële draagkracht en daar waar nodig zich op passende maatregelen voorbereiden.

Les voor de kerkrentmeesters

Initiatief vanuit kerkrentmeesters is belangrijk voor het draagvlak en tempo, maar vraagt veel overleg en lange adem. Duidelijke afspraken komen pas tot stand in de bewust gekozen samenwerking, die dus niet vrijblijvend is.

2. Ring Westerkwartier – starten vanuit de ring

De aanpak: eerst luisteren, dan richting bepalen

In het Westerkwartier kwam het initiatief vanuit de ring. De bereidheid om samen te werken bleek goed. Een mooie bijeenkomst met vele betrokken kerkrentmeesters

De kern

Samenwerken aan kerkbeheer vraagt durf, geduld, duidelijkheid, loslaten en vertrouwen. De pilots laten zien dat wie het proces serieus neemt, niet alleen een regionale oplossing biedt maar vooral een bijdrage levert aan een toekomstbestendig kerkbeheer.

en diakenen uit de ring creëerde urgentiebesef, maar de uitvoering stokte door versnipperde communicatie en onduidelijkheid over verwachtingen. De bijsturing zat niet in het herhalen van de communicatie, maar in aanscherpen van de aanpak.

De keuze werd gemaakt om de scriba's te informeren op hoofdlijnen en via de directbetrokken kerkrentmeesters en diakenen een inventarisatie te doen van die kerkbeheertaken welke binnen twee jaar niet meer zelfstandig uitvoerbaar zijn. Dat gaf rust én richting. Gemeenten herkenden hun eigen situatie in de inventarisatie en konden bewust kiezen voor vervolgstappen, zoals aansluiting bij een bestaand kerkelijk bureau.

Wat ook blijkt uit deze en andere pilots is dat als de oplossingen concreet aangeboden worden, gemeenten aangeven het nog wel een tijdje zelf uit te kunnen voeren. Het risico is dat er op enig moment een crisissituatie ontstaat en dat gemeenten dan voor een voldongen feit staan. Het advies is om vanuit eigen regie tijdig in te spelen op mogelijke ontwikkelingen (scenario's).

De verdieping: van analyse naar maatwerk

De verdieping in Westerkwartier zit in het vertalen van analyse naar handelingsperspectief. Gemeenten krijgen geen generiek aanbod, maar inzicht in passende opties: samenwerken, aansluiten, of een ander traject kiezen. Zij kunnen zich desgewenst aansluiten bij kerkelijk bureau Groningen dat eerder in het traject heeft aangegeven hiervoor open te staan. Gemeenten kunnen na het concreet voorleggen van hun behoeften een eerste kostenindicatie ontvangen. Hierna volgt een intakegesprek, op basis waarvan een voorstel met offerte wordt uitgebracht.

Les voor de kerkrentmeesters

Een ring kan een krachtige startmotor zijn, mits zij faciliteert en niet overneemt. Goed luisteren is cruciaal en vooral concreet zijn in het benoemen van behoeften en voorkeuren voor oplossingsrichtingen. Ook hier is professionele begeleiding vanuit ervaring met eerdere pilots cruciaal.

In deze pilot is gebleken dat het opstarten van een eigen kerkelijk bureau een intensief, impactvol, langdurig en kostbaar proces is. Het opschalen van een reeds bestaand regionaal kerkelijk bureau in de omgeving biedt kansen en zorgt ervoor dat taken sneller overgeheveld kunnen worden.

3. Regio Noord-Holland – initiatief vanuit de classis

De aanpak: eerst oriënteren, dan kiezen

In Noord-Holland is bewust gekozen voor een verkennende fase, geïnitieerd door de financieel beleidsadviseur en de adviseur dienstverlening van de classis, met betrokkenheid

van VKB Kerkrentmeesters namens de landelijke projectgroep. Gesprekken met kerkelijke bureaus maakten zichtbaar dat de bereidheid tot uitbreiding van hun dienstverlening impactvol is voor de organisatie en de personele bezetting en dat verwachtingen uiteenlopen.

Er worden daarom eerst een aantal kernvragen opgepakt: Wat is de juiste schaal om te starten? Hoe ziet een passende inventarisatie eruit? Welke bureaus staan werkelijk open voor uitbreiding en hoe wordt dit vraagstuk aangevlogen, hoe worden kerkelijke bureaus overtuigd, wat is het verhaal? Dit voorkomt voortijdig sturen richting oplossingen die onvoldoende draagvlak hebben.

De verdieping: scherp krijgen van het speelveld

De verdieping zit hier niet in snelheid, maar in helderheid: wie kan wat betekenen, waar zitten kansen en waar niet? Pas daarna wordt toegewerkt naar concrete samenwerking.

Les voor de kerkrentmeesters

Oriëntatie is geen vertraging, maar een investering. Een te snelle start zonder helder speelveld vergroot het risico op stilstand. Meewerken aan inventarisatie helpt voor een volledige analyse met voldoende diepgang die helpend is voor het bepalen van oplossingsrichtingen.

Wat kerkrentmeesters hieruit kunnen meenemen

Over de drie pilots heen komen enkele rode draden naar voren: Begin met kwetsbaarheid, niet met structuur, maak keuzes expliciet en leg ze vast. Werk vooral gefaseerd en leer onderweg, respecteer het tempo van de regio. Tot slot: zie samenwerking als een proces.

De landelijke opzet om te komen tot regionale kerkelijke bureaus biedt kaders, maar het echte werk gebeurt lokaal en regionaal, in samenspel tussen colleges van kerkrentmeesters en diakenen, ring, classis en ondersteuning vanuit VKB Kerkrentmeesters en de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk (landelijke projectgroep).

